

4. Suleymanovab, E. V., & Kiselevb, S. Y. (2019). Parent responsiveness and its role in neurocognitive and socioemotional development of one-year-old preterm infants. *Psychology in Russia: state of the aRt*, 86. [українською мовою]

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ЛІНІЙНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ МІЖ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ І ПОЧУТТЯМ ПРОВИНИ У ДОРΟΣЛОЇ ОСОБИСТОСТІ

УДК 159.922.2.6.923.2

Гурджіян Ольга Саркісівна,
студентка спеціальності 053 Психологія
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»,
психолог ДРУЦКРДІ «Промінь»

Анотація. У статті представлений аналіз результатів експериментального дослідження взаємозв'язку відповідальності особистості з почуттям провини, та емпірично обґрунтовані кореляційні зв'язки між структурними компонентами відповідальності особистості і характеристиками почуття провини. Основна увага приділяється рівню сформованості аксіологічного компоненту особистості, інтерналізації морально-етичних норм у власні еталони, виникненню на їх фоні запропонованих науковцями різновидів почуття провини. Проаналізовано регуляторний вплив структурних компонентів відповідальності особистості на її поведінку. Показано, що поява почуття провини залежить від внутрішньої оцінки особистістю відповідності скоєного вчинку власним морально-етичним еталонам і нормам, навіть якщо даний вчинок буде сприйнятий суспільством як позитивний, добрий, моральний тощо. В статті розглянуті характеристики почуття провини як стан (ситуаційна, реактивна провинна), риса (превентивна провинна), прихильність до

моральних норм. Результати емпіричного дослідження представлені у вигляді узагальнених даних.

Ключові слова: особистість, свідомість, відповідальність, провина, стан, риса, морально-етичні норми, вчинок, поведінка.

Актуальність дослідження. Розглядаючи відповідальність особистості як психічний феномен, цілісну внутрішньоособистісну систему зі складною структурою, інтегральну якість особистості, в ході емпіричного дослідження нами був досліджений взаємозв'язок між рівнем відповідальності особистості та появою чи відсутністю в неї почуття провини, яке, в свою чергу, теж є складним психічним структурованим феноменом. Одним із аспектів цілісного аналізу відповідальності особистості є взаємозв'язок між вищими рівнями активності індивіда та відповідальністю. Людина – істота соціальна. В процесі міжособистісної взаємодії, свідомо здійснюючи соціально значущі вчинки та приймаючи на себе відповідальність за них, у особистості може виникати (інколи, в залежності від обставин і факторів) почуття провини. До структурних компонентів, які властиві обом феноменам, можна віднести когнітивний, мотиваційний, емоційний, аксіологічний тощо. Почуття провини, як і відповідальність, має внутрішній і зовнішній локус. Воно соціально сформоване і знаходиться в залежності від соціальних відносин. Тобто, провина – це стан особистості, входить в який вона може по ряду причин, однією з яких є дисонанс з інстанцією відповідальності як внутрішньою, так і зовнішньою.

Аналіз останніх досліджень. Найчастіше провина сприймається особистістю як деструктивне явище, що супроводжується негативним симптомокомплексом. Співвідношення відповідальності і почуття провини виражається в різних сферах життєдіяльності людини. Український вчений М. В. Савчин (2008) називає совість внутрішньою інстанцією відповідальності особистості та говорить про те, що «у психологічному плані сумління – вищий рівень самодетермінації моральної поведінки

людини» (М. В. Савчин, 2008, с. 60). Виникнення почуття провини у дорослої особистості спирається на сформовану совість, до структури якої входить аксіологічний компонент, як і до структури відповідальності. Таким чином, прослідковується взаємозалежність даних психічних утворень, та їхня обумовленість цінностями (духовними, морально-етичними, соціо-культурними), які привласнила (інтеріоризувала) людина. На початку ХХІ ст. вітчизняні науковці, зокрема О. Л. Малєєва, Л. В. Софіна, займались дослідженням психологічних особливостей схильності особистості до переживання почуття провини, та дослідженням індивідуально-психологічних відмінностей переживання почуття провини, відповідно. І. В. Ананова виявила, описала і диференціювала п'ять типів переживання почуття провини. Вона, також, акцентувала увагу на змістовних елементах даного почуття (афективному, когнітивному, поведінковому) і площині його переживання (вчинок, взаємодія, Я-концепція) (Ананова, 2017).

Мета наукової публікації. Представити аналіз результатів емпіричного дослідження взаємозв'язку і ступеня лінійної залежності між відповідальністю і почуттям провини у дорослої особистості.

Завдання статті. Представити результати емпіричного дослідження проявів почуття провини у дорослої особистості. Представити результати кореляційного аналізу за коефіцієнтом кореляції Пірсона (r) між показниками відповідальності і почуття провини дорослої особистості.

Методи і методики дослідження. Під час проведення емпіричного дослідження, з метою з'ясування взаємозв'язку між почуттям провини і відповідальністю особистості нами була застосована методика К. Куглер і У. Джонс «Опитувальник провини» (Guilt Inventory). Для виявлення взаємозалежності між структурними компонентами відповідальності і почуття провини особистості нами був проведений кореляційний аналіз за коефіцієнтом кореляції Пірсона (r). Були піддані кореляції деякі шкали

методики «Відповідальність», В. П. Прядеїна, і шкали вищевказаної методики.

Виклад основного матеріалу дослідження. В емпіричному дослідженні прийняли участь представники сфери професій «людина-людина» вікового періоду дорослості від 22 до 60 років, чоловічої і жіночої статі в загальній кількості 60 осіб, які, в цілому, проявили себе як відповідальні особистості. Використовуючи методику «Опитувальник провини» (Guilt Inventory) було з'ясовано, що більшості респондентів (91,7%) властиво переживати почуття провини через прихильність до прийнятих в соціумі морально-етичних норм. Результати дослідження представлено на рис.1.

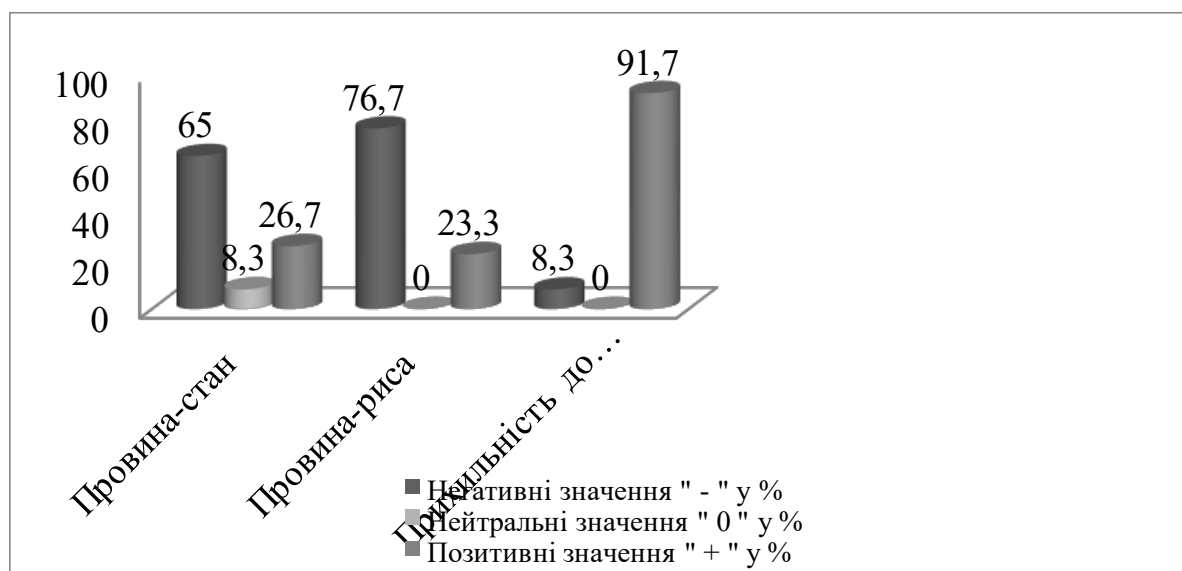

Рис. 1. Розподіл результатів дослідження прояву почуття провини особистості (N =60)

У стані провини знаходяться лише 26,7% опитаних, тобто, провинна переживається ними як ситуаційна, реактивна. Провина як риса не властива 76,7% досліджуваних і не проявляється у них як стійка особистісна характеристика. 23,3% респондентів переживають провинну як превентивну, що проявляється в зниженні рівня емоційного фону в ситуації порушення ними інтеріоризованих морально-етичних норм.

За результатами кореляційного аналізу коефіцієнти складають $r = 0,254$ при $p \leq 0,05$; $r = 0,330$ при $p \leq 0,01$. Позитивна кореляція виникає між провиною-станом і соціоцентричною мотивацією (0,512), негативна – з егоцентричною мотивацією (-0,595) та регуляторною екстернальністю (-0,289). Провина-риси прямо пов'язана з соціоцентричною мотивацією (0,554), зворотно – з егоцентричною мотивацією (-0,700), регуляторною екстернальністю (-0,471) та суб'єктною результативністю (-0,377). Позитивна кореляція між прихильністю до моральних норм і егоцентричною мотивацією, регуляторною екстернальністю, предметною результативністю, суб'єктною результативністю має коефіцієнти (0,290), (0,282), (0,361), (0,504) відповідно. Негативна – між прихильністю до моральних норм і регуляторною інтернальністю (-0,328).

Висновки. Аналізуючи результати емпіричного дослідження взаємозалежності відповідальності і почуття провини у дорослої людини, ми з'ясували, що відповідальній особистості властиво відчувати почуття провини через прихильність до моральних норм. Морально-етичні принципи охороняються внутрішньою інстанцією відповідальності (совістю), їх порушення викликає болісну реакцію особистості. Низький коефіцієнт позитивної кореляції виникає між прихильністю до моральних норм і особистісно значимою мотивацією та залежністю реалізації відповідального вчинку від зовнішніх обставин чи інших людей. Чим більше особистість схильна дотримуватись власних ціннісних орієнтацій, тим добросовісніше її ставлення до суспільно значущих справ та відповідальніше відношення до добровільно взятих на себе зобов'язань. Високоморальна особистість доводить до завершення відповідальні справи, пов'язані з самореалізацією і саморозвитком, особистісним благополуччям тощо. Чим більше особистість прихильна до моральних норм, тим менше вона схильна бути залежною від зовнішніх обставин під час реалізації відповідального вчинку. Сформованість власних моральних еталонів є запорукою дотримання особистістю морально-етичних норм

суспільства, що може знижувати вірогідність виникнення в неї почуття провини і його наслідків.

Список використаної літератури

1. Ананова, І. В. (2017). Типологія переживання почуття провини. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології", (37).. [українською мовою]
2. Савчин, М. (2008). Психологія відповідальної поведінки. Misto NV.. [українською мовою]

ДІАГНОСТИКА ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

УДК 159.9.07

Дацюк-Поліщук Юлія Олександрівна,
*студентка спеціальності 053 «Психологія»
КВНЗ «Вінницька академія безперервної освіти»,
асистент вчителя КЗ «Флоріанівська гімназія
Козятинської міської ради Вінницької області»*

Анотація. У статті аналізуються особливості пізнавальної сфери старших дошкільників із затримкою психічного розвитку. Зокрема, проведено діагностику рівнів розвитку пізнавальних інтересів та пізнавальної активності старших дошкільників із затримкою психічного розвитку.

Ключові слова: пізнавальна сфера, старші дошкільники, діагностика, пізнавальні інтереси, пізнавальна активність.

Актуальність дослідження. За останні роки як соматичне, так і психічне здоров'я дітей значно погіршилося. Особливе занепокоєння викликає значне збільшення кількості дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР), яка проявляється уже у дошкільному віці. Згідно зі статистичними даними МОЗ затримка психічного розвитку становить